

KS. AMBROŻY SKORUPA

ASPEKTY PRAWNE W INSTRUKCJI *VERBI SPONSA**

Problematyka życia kontemplacyjnego w Kościele po Soborze Watykańskim II przedstawiana jest w różnych aspektach. Pierwszym z nich jest pozytywne spojrzenie na tę formę życia, które ukazuje w szczególny sposób Chrystusa modlącego się¹. Takie określenia spotykamy w samym dekrecie o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* nr 7, następnie w instrukcji *Venite seorsum*, a także w najnowszych dokumentach dotyczących życia zakonnego, a mianowicie Adhortacji apostolskiej papieża Jana Pawła II *Vita consecrata* i instrukcji poświęconej wyłącznie klasztorom mniszek – *Verbi Sponsa*.

W ukazywaniu pozytywnej roli życia kontemplacyjnego, w dokumentach Kościoła nie brak też określeń typowo ewangelicznych – najlepsza część, część wybrana². Jeśli w dokumentach Kościoła jest zaznaczone, że ten obszar jego życia stanowi pewną wartość dla całego ludu Bożego pielgrzymującego na ziemi, to konsekwentnie domaga się on określonej troski. Tak jest w przypadku sakramentów świętych, życia zakonnego w szerokim tego słowa

Ks. dr AMBROŻY SKORUPA – adiunkt Katedry Prawa Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego KUL; adres do korespondencji: ul. Różana 1, 24-140 Nałęczów, e-mail: ambrosko@sds.pl

* Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. *Verbi Sponsa*. Instrukcja o życiu kontemplacyjnym i klauzurze mniszek. Poznań: Pallotinum 1999.

¹ Por. PC 7; Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich. Instrukcja o życiu kontemplacyjnym i o klauzurze mniszek z 15 sierpnia 1969 r. *Venite seorsum* 1 i 2; (AAS 61(1969), s. 674-690); J a n P a w e ł II. Adhortacja Apostolska *Vita consecrata* 8 (dalej VC); *Verbi Sponsa* 3.

² *Venite seorsum* 1 i 2 oraz *Verbi Sponsa* także w dwóch pierwszych numerach powołuje się na cytaty z Pisma św.

znaczeniu a także życia kontemplacyjnego³. W tym kontekście zatrzymamy się nad znaczeniem życia kontemplacyjnego, troską Kościoła o jego rozwój oraz ochronę.

Jedną z form ochrony życia kontemplacyjnego, jaką wypracowano w Kościele, jest klauzura. To ona zabezpiecza życie kontemplacyjne, zapewnia mu odpowiednie warunki do zachowania i rozwoju. Zapewnia bowiem oddalenie od świata, nie z powodu jego negacji, ale jak najgłębszego poznania Boga już na tym świecie, również przedstawianie Bogu próśb tego świata, jak również czynienie pokuty za grzechy na świecie popełniane⁴.

Konsekwencją niektórych form klauzury jest wyraźny zakaz angażowania osób zakonnych z klasztorów o charakterze czysto kontemplacyjnym do podejmowania dzieł apostołskich nawet w sytuacjach wyraźnej potrzeby⁵. Przedstawiony zakaz jest respektowany zarówno przez osoby spoza klasztoru, np. biskupów, ordynariuszy miejsca, którzy nie mogą angażować członkiń klasztorów kontemplacyjnych do zadań apostołskich, jak i przez przełożonych klasztorów, którzy mają obowiązek troszczyć się o zachowanie charakteru kontemplacyjnego klasztoru.

Kościół w swoim nauczaniu przedstawia kilka rodzajów klauzury. Treścią niniejszego opracowania są te formy klauzury, które są przewidziane dla klasztorów kontemplacyjnych mniszek⁶. Podstawę stanowi instrukcja *Verbi Sponsa*, której treść będzie analizowana w aspekcie kanonistycznym.

Klasztor jest kontemplacyjny wtedy, kiedy mieszkające tam osoby zakonne prowadzą życie nastawione na kontemplację. Jest to zawsze dom *sui iuris* (klasztor niezależny)⁷.

Mniszka to członkini klasztoru niezależnego, *sui iuris*, o charakterze kontemplacyjnym, o klauzurze papieskiej lub konstytucyjnej, przestrzegająca tejsze klauzury. Jest ona zobowiązana zachować *stabilitas loci*, z uwzględnieniem norm konstytucji. Zasady zachowania klauzury papieskiej regulują przepisy wydane bezpośrednio przez Stolicę Apostolską. Po Soborze Watykańskim II wydano dwa takie dokumenty dotyczące klauzury papieskiej, a mianowicie

³ Jeśli Najświętszy Sakrament jest dla Kościoła najbardziej świętą rzeczywistością, to trzeba oddawać mu cześć a zarazem go chronić. To uzasadnia istnienie całego szeregu przepisów dotyczących sprawowania Najświętszej Eucharystii, stanu prawnego i duchowego osób uczestniczących, przechowywania Najświętszego Sakramentu, kary za ewentualną profanację. To samo można by powiedzieć o innych sakramentach.

⁴ *Venite seorsum* 1-2; *Sponsa Verbi* 3.

⁵ PC 7; kan. 674.

⁶ Por. kan. 667 § 3.

⁷ Por. kan. 614 i 615. W tym wypadku chodzi o klasztory, o których mowa w kan. 615.

Venite seorsum oraz *Verbi Sponsa*. Obydwa te dokumenty mają dość podobną strukturę. Najpierw jest wprowadzenie teologiczne, po którym następuje przedstawienie norm dyscyplinarnych. Wprowadzenie teologiczne zawiera biblijne uzasadnienie milczenia, modlitwy, pokuty, zawarte w Piśmie św., nauce Ojców Kościoła czy dokumentach magisterium. Ich treść i znaczenie są zawsze aktualne. Jeśli chodzi o część, w której jest mowa o dyscyplinie klauzury, to w niektórych normach dostrzec można bardzo wyraźne różnice. Wystarczy porównać przepisy *Venite seorsum* i *Verbi Sponsa*⁸. Zgodnie z zasadami interpretacji dokumentów kościelnych, dokument późniejszy zastępuje wcześniejszy⁹.

„Mniszki prowadzące życie kontemplacyjne mogą zachowywać klauzurę papieską lub konstytucyjną. Zasady klauzury papieskiej są określone w dokumentach Stolicy Apostolskiej. Normy dotyczące zachowania klauzury konstytucyjnej uchwała Kapituła Generalna Klasztoru, a zatwierdza je Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. W konstytucjach poszczególnych klasztorów należy określić, czy w danym klasztorze obowiązuje klauzura papieska, czy konstytucyjna. Analogicznie jest z określeniem charakteru klasztoru czy instytutu, mianowicie – czy klasztor jest apostolski, czy kontemplacyjny; kleryczny czy braci zakonnych czy sióstr zakonnych; na prawie papieskim czy diecezjalnym”¹⁰.

I. ŻYCIE KONTEMPLACYJNE W KOŚCIELE

Na wspólnotę Kościoła patrzymy tutaj w aspekcie Kościoła powszechnego i miejscowego, ponieważ jeden powszechny apostolski Kościół składa się z wielu Kościołów partykularnych. Życie zakonne może mieć miejsce tylko w Kościele, jak naśladowanie Chrystusa. Osoby poświęcające się wyłącznie życiu kontemplacyjnemu mają swoje miejsce w komunii Kościoła. Przez charyzmat modlitwy, sprawowanie liturgii, codzienną ofiarę wstawiają się za całym ludem Bożym i łączą się z Chrystusem w dziękczynieniu składanym przez Niego Ojcu. Swoje specyficzne posłannictwo mniszki realizują we

⁸ Zob. A. S k o r u p a, *Klasztory kontemplacyjne mniszek według instrukcji Verbi Sponsa*, w: *Plenitudo legis dilectio*, red. A. Dębiński. E. Szczot, Lublin 2000, s. 641-651.

⁹ Zob. kan. 20.

¹⁰ Zob. kan. 588-589; VC 59-61. W konstytucjach każdego instytutu jest artykuł, w którym jest określona pozycja kanoniczna instytutu z punktu widzenia prawa kanonicznego.

wspólnocie Kościoła powszechnego i mają swoje szczególne znaczenie w życiu poszczególnych Kościołów partykularnych.

1. Życie kontemplacyjne w Kościele powszechnym

Życie kontemplacyjne jest związane z Kościołem przez fakt, że w tej formie realizowane jest zadanie Kościoła, jakim jest oddawanie czci Bogu Ojcu. Kościół to dzieło realizuje przez sprawowanie liturgii świętej, posługę sakramentów świętych i posługę Słowa. W klasztorach klauzurowych (kontemplacyjnych) realizuje się to przez modlitwę, także liturgiczną, pokutę i wspólnotę życia siostrzanego. To oddawanie czci Ojcu realizowane we wspólnocie Kościoła jest autentyczne, bo potwierdzone łącznością w posłuszeństwie Ojcu św. i Kolegium Biskupów.

Swą postawą życia kontemplacyjnego mniszki uczestniczą także w dziele misyjnym Kościoła, które wynika z Jego miłości do Boga. To właśnie miłość wлана do serc przez Ducha Świętego czyni mniszki współpracownicami prawdy, uczestniczącymi w Chrystusowym dziele odkupienia, zjednoczonymi z innymi dziećmi Kościoła. Dlatego mniszki przez życie kontemplacyjne mają konkretny wkład duchowy w dzieło ewangelizacji, ekumenizmu, rozwoju Królestwa Bożego¹¹.

2. Rola klasztoru w Kościele partykularnym

Kościół swoje zadanie realizuje w konkretnym czasie i miejscu. Jeden powszechny Kościół składa się z Kościołów partykularnych¹². Stąd też klasztory kontemplacyjne są erygowane i mają swoje miejsce w poszczególnych diecezjach lub innych jednostkach Kościoła miejscowego. Dla Kościoła lokalnego, na terenie którego klasztor się znajduje, stanowi on szczególne bogactwo. Ukazuje bowiem tajemnicę Kościoła modlącego się właśnie w tym miejscu na ziemi. Biskupi jako pasterze Kościoła partykularnego mają obowiązek troszczyć się o rozwój bogactwa duchowego w powierzonych sobie diecezji¹³. Konkretnymi formami, jakie są wskazane przez Kongregację w instrukcji, są: troska biskupa o posługę Bożego Słowa i Eucharystii dla osób konsekrowanych, troska o duchową opiekę poprzez kierowanie do posługi w takich klasztorach kapłanów odpowiednio do tego przygotowanych¹⁴

¹¹ *Verbi Sponsa* 6.

¹² Por. kan. 368.

¹³ VC 48.

¹⁴ Kan. 567.

oraz współpraca z przełożonymi klasztorów o zachowanie w nich specyfiki życia kontemplacyjnego¹⁵. Tej specyfiki klasztoru chroni instytucja autonomii klasztoru regulowana przepisami KPK 1983, jak również przepisami zawartymi w instrukcji *Verbi Sponsa* i konstytucjach poszczególnych klasztorów.

3. Autonomia klasztoru

KPK 1983 w kan. 586 uznaje słuszną autonomię wszystkich instytutów życia konsekrowanego. Każdemu zakonowi przysługuje ona z samej natury i nie jest przywilejem nadanym przez władzę Kościelną. Celem tej autonomii jest zachowanie własnego duchowego dziedzictwa oraz własnej dyscypliny. To, jakie jest duchowe dziedzictwo, charyzmat, dyscyplina, regulują konstytucje¹⁶. Odpowiedzialnymi za zachowanie tych elementów są przede wszystkim przełożeni zakonnicy oraz kapituły. Ordynariusze miejsca powinni sami tej autonomii przestrzegać, jak również strzec klasztory przed tymi, którzy w życie klasztoru bezprawnie ingerują.

a) Relacje do władzy hierarchicznej

Kościół uznaje słuszną autonomię każdego klasztoru niezależnego. Dzięki tej autonomii klasztor może zachować własną tradycję duchową (*patrimonium*) oraz posiadać własną dyscyplinę określoną w normach konstytucji, statutów czy dyrektoriów. Ta autonomia ma zapewnić wspólnocie stabilność życia gwarantującą jak najlepszą realizację charyzmatu rozpoznanego przez najwyższą władzę kościelną i przekazanego do realizacji. W przypadku zakonów klauzurowych tym charyzmatem jest kontemplacja.

Ta autonomia, jak wspomniano na początku, jest słuszną, to znaczy realizowana zgodnie z przepisami prawa kościelnego, zawartego w dokumentach Stolicy Apostolskiej, przepisach konstytucji, a także w dokumentach kapituł. Biskup diecezjalny ma obowiązek otaczać opieką klasztory kontemplacyjne mniszek w tych obszarach, o których jest powiedziane bądź w przepisach prawa powszechnego, bądź konstytucji¹⁷.

¹⁵ *Verbi Sponsa* 8.

¹⁶ Kan. 578.

¹⁷ *Verbi Sponsa* 25.

b) Relacje do instytutów męskich

Klasztory mniszek, złączone z jakimś instytutem męskim, zachowują własny sposób życia i zarządzania, zgodnie z konstytucjami. Wzajemne prawa i obowiązki należy określić w ten sposób, aby te relacje przynosiły dobro duchowe¹⁸. Relacje pomiędzy klasztorami mniszek oraz pokrewnym, ze względu na tradycję i duchowość, instytutem męskim, muszą uwzględniać autonomię każdego klasztoru w dziedzinie zarządzania i zachowanie przepisów o klauzurze. Regulacje dotyczące łączności duchowej muszą być zgodne z przepisami konstytucji. Nie mogą być z nimi sprzeczne. Instrukcja *Verbi Sponsa* wskazuje na kompetencje przełożonego instytutu męskiego wobec mniszek, które powinny regulować także konstytucje¹⁹.

II. ŻYCIE W KLASZTORZE NIEZALEŻNYM

„Klasztory mniszek oddanych całkowicie życiu kontemplacyjnemu mają przestrzegać klauzury papieskiej, czyli zgodnej z normami ustanowionymi przez Stolicę Apostolską”²⁰. Instrukcja przedstawia wewnętrzne i zewnętrzne, teologiczne i prawne elementy życia kontemplacyjnego:

- członkowie podporządkowują wszelkie działania wewnętrzne i zewnętrzne nieustannemu poszukiwaniu jedności z Bogiem;
- wyklucza się zewnętrzne i bezpośrednie zadania apostolskie nawet w ograniczonym zakresie, oraz fizyczne uczestnictwo w wydarzeniach i posługach wspólnoty kościelnej. (to byłoby antyświadectwo życia kontemplacyjnego)
- urzeczywistnia odłączenie od świata w sposób określony, fizyczny (materialny) i praktyczny a nie pozorny (symboliczny). Ten sposób faktycznego oddzielenia od świata powinien być zatwierdzony przez najwyższą władzę kościelną (konstytucje)

a) Klauzura konstytucyjna

Klasztory mniszek, które prowadzą życie kontemplacyjne, w połączeniu z działalnością apostolską lub charytatywną, nie mogą być uznane za klasztory o klauzurze papieskiej. Głównym ich celem jednak jest kontemplacja wyra-

¹⁸ Por. kan. 614.

¹⁹ *Verbi Sponsa* 26.

²⁰ *Verbi Sponsa* 10; kan. 667 § 3.

żona w modlitwie, ascezie, sprawowaniu liturgii z zachowaniem reguł zakonnych. Sposób zachowania klauzury, zasady wejścia i wyjścia, obszaru klauzury są określone w ich konstytucjach, zgodnie ze zdrowymi tradycjami²¹.

b) Obowiązek zachowania klauzury

Zachowanie klauzury przez same mniszki jest poważnym obowiązkiem sumienia. Mniszka sam wybiera taką właśnie formę życia, która jest naśladowaniem Chrystusa modlącego się. Praktyka ślubów zakonnych, milczenia i klauzury wynika także z w fakt, że każda osoba zakonna powinna prowadzić taki styl życia, jaki jest właściwy danemu instytutowi, co jest wyrażone w myślach i zamiarach założycieli, konstytucjach zatwierdzonych przez władzę kościelną²². Dla klasztorów kontemplacyjnych tą formą życia jest zachowanie klauzury w takiej formie, jak to określono w dokumentach Stolicy Apostolskiej czy w przypadku klauzury konstytucyjnej w kodeksie fundamentalnym klasztoru. Obligatoryjność norm dotyczących zachowania klauzury została potwierdzona w instrukcji *Verbi Sponsa* 14, § 3c. Prawo powszechne oraz konstytucje nie przewidują żadnych sankcji za naruszenie klauzury, ograniczając się jedynie do stwierdzenia obowiązku sumienia dla członkiń klasztoru i osób z zewnątrz. Myślę, że w tym wypadku nie jest konieczne regulowanie w konstytucjach procedur już wypracowanych w KPK 1983 r. z zachowaniem tam przepisanych zastrzeżeń, zarówno dotyczących nakładania kar, jak i upomnienia, nagany czy pokuty. Upomnienie, ewentualnie pokuta czy nagana za naruszenie klauzury może wchodzić w zakres obowiązku czuwania przełożonych klasztoru – przełożonej czy też ordynariusza miejsca.

Problematyka kar za naruszenie klauzury została poruszona już w instrukcji *Venite seorsum* w numerze 16. Kary z CIC 1917 r. zostały zniesione. Nowe ujęcie kar za popełnienie tego przestępstwa powinno być określone w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego. Tak więc od roku 1969 do 1983 kwestia ta pozostawała otwartą i nie było żadnych sankcji przewidzianych prawem za naruszenie klauzury papieskiej. KPK z 1983 r. w kan. 1371 n. 2 można odnieść także do norm klauzury: „Powinien być sprawiedliwie ukarany: kto w inny sposób okazuje nieposłuszeństwo Stolicy Apostolskiej, ordynariuszowi lub przełożonemu, którzy zgodnie z prawem coś nakazują, lub czegoś zakazują, i po upomnieniu trwa w nieposłuszeństwie”.

²¹ *Verbi Sponsa* 12.

²² Kan. 578 .

Przedstawiona powyżej norma dotyczy kary za nieposłuszeństwo w sferze doktryny i dyscypliny. Obowiązek zachowania klauzury dotyczy sfery dyscyplinarnej. Postępowanie wbrew przepisom przez dłuższy czas, mimo upomnienia, zobowiązuje przełożonego do wymierzenia sprawiedliwej kary, należy także uwzględnić fakt nie tylko naruszenia przepisu, w przypadku klauzury nakazu, ale powstałe zgorzenie z faktu naruszenia klauzury. Znana jest postawa przestępcy we wspólnocie i jego bardzo szkodliwy wpływ na postawę innych²³.

Nie zawsze jednak przełożony musi wymierzać kary. Może korzystać także z innych środków zaradczych, do których zaliczamy środki karne i pokuty. Chodzi tu o zastosowanie takich procedur, które są przewidziane w kan. 1339-1340. Kanony te upoważniają do udzielenia upomnienia temu, kto znajduje się w bardzo bliskiej okazji popełnienia przestępstwa lub podejrzenia o jego popełnienie po przeprowadzeniu dochodzenia, zaś udzielenia nagany za gorszące postępowanie lub poważne naruszenie porządku publicznego. Przez pokutę rozumie się natomiast nałożenie obowiązku wykonania jakiegoś aktu religijności, pobożności lub miłości. W przypadkach bardzo poważnych można odwołać się do kan. 696 upoważniającego do wydalenia za przestępstwo habitualnego zaniedbania obowiązków życia konsekrowanego czy uporczywe nieposłuszeństwo prawnym nakazom przełożonych dotyczącym poważnej materii. Zachowanie klauzury jest obowiązkiem poważnym²⁴.

c) Klauzura papieska – wejście i wyjście

W przypadku wchodzenia do klauzury mniszek z mocy samego prawa instrukcja dotyczy podmiotów typowo kościelnych. Z mocy prawa mogą do klauzury wchodzić kardynałowie Kościoła Rzymskiego, a także nuncjusz apostolski i biskup diecezjalny, ale tylko do klasztorów położonych na terenie ich jurysdykcji, oraz duchowny celem wykonania świętych posług. Do klauzury mogą też wchodzić osoby, których obecność jest potrzebna do ratowania zdrowia mniszek oraz osoby, których kwalifikacje są potrzebne do przeprowadzenia niezbędnych prac w klasztorze. Nie wspomina się nic w instrukcji

²³ Zob. Bp W. W ó j c i k, J. K r u k o w s k i, F. L e m p a, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. IV. *Dobra doczesne Kościoła. Sankcje w Kościele*, Lublin 1987, s. 237-238.

²⁴ Sankcję karną za naruszenie klauzury można wprowadzić do prawa własnego na podstawie zapisu w kan. 696 § 1 – „inne podobne poważne przyczyny, określone ewentualnie prawem własnym instytutu”.

o prawach wejścia do klauzury sprawujących najwyższą władzę w państwie²⁵.

Na małą uwagę zasługuje także sama różnica pomiędzy kompetencjami kardynała a nuncjusza apostolskiego. Kardynał, ma prawo wchodzić do klasztoru mniszek na całym świecie (w całym Kościele), natomiast nuncjusz apostolski czy biskup diecezjalny tylko na terenach podległych im jurysdykcji.

Jeśli chodzi o opuszczenie przez mniszki terenu klasztoru, to zostały przedstawione jasne kryteria. W zwyczajnym przypadku mniszki mogą opuścić klasztor w obliczu wielkiego i nieuchronnego niebezpieczeństwa, w sytuacjach dotyczących ratowania zdrowia, opieki nad siostrami obłożnie chorymi oraz dla wypełnienia obowiązków wynikających z prawa cywilnego i troski o potrzeby klasztoru. Na przebywanie poza klaszturem w czasie nie przekraczającym 7 dni zgodę może wydać przełożona. Na czas dłuższy, maksymalnie do 3 miesięcy przełożona powinna prosić o zgodę biskupa diecezjalnego lub kompetentnego przełożonego zakonnego jeśli taki jest. Jeśli przewidywana nieobecność w klasztorze byłaby dłuższa niż trzy miesiące, należy uzyskać zgodę Stolicy Apostolskiej²⁶.

d) Środki komunikacji

Instrukcja *Verbi Sponsa* w numerze 18 potwierdza zasadę, iż prawo idzie za życiem. Prawodawca, Kongregacja, wykazuje znajomość i aprobuje osiągnięcia techniki. Trzeba też podkreślić znaczenie informacji dla życia kontemplacyjnego, zaznaczając, że sprawy Kościoła i świata powinny być przedstawiane Bogu w modlitwie.

Dlatego wymagane jest w życiu klauzurowym umiejętne korzystanie ze środków społecznego przekazu, takich jak prasa, radio i telewizja w okolicznościach natury religijnej. Możliwe jest także, w świetle instrukcji, korzystanie z najnowszych osiągnięć techniki czy elektroniki w celu komunikacji międzyludzkiej. Faksy, telefony różnych generacji czy internet mogą służyć do zdobycia potrzebnych informacji oraz w wykonywanej pracy dla pożytku całej wspólnoty. Zasady korzystania z poszczególnych środków komunikacji międzyludzkiej ustala kapituła konwentu²⁷.

²⁵ *Verbi Sponsa* 18 § 1; por. *Venite seorsum* 86.

²⁶ *Verbi Sponsa* 17.

²⁷ *Verbi Sponsa* 18.

III. ZADANIA WŁADZY KOŚCIELNEJ

Kompetentna władza kościelna sprawuje opiekę nad klasztorami zachowującymi klauzurę papieską. Można wskazać pewne sprawy zarezerwowane wyłącznie dla Stolicy Apostolskiej; pewne sytuacje wymagają udziału biskupa diecezjalnego, przełożonego instytutu męskiego oraz przełożonej klasztoru.

a) Kompetencje Stolicy Apostolskiej

Sama erekcja klasztoru mniszek w diecezji wymaga zgody Stolicy Apostolskiej²⁸. Jest to wyraz troski Stolicy Apostolskiej o tę formę życia. Różne bowiem sytuacje w danych miejscach świata, rozumienie kontaktów ze światem czy wreszcie zabezpieczeń materialnych²⁹ stanowi chyba argumenty, które powinny być w miarę jasno uregulowane przed erekcją nowego klasztoru.

Jeśli chodzi o wejście i wyjście z klauzury, zezwala na to tylko Stolica Apostolska. Czyni to z mocy samego prawa – co przedstawiono wyżej – rezerwuje też sobie prawo wydania specjalnego indultu zezwalającego na wejście do klauzury lub też przebywanie poza klasztorem na okres dłuższy niż trzy miesiące, z wyjątkiem sytuacji ratowania zdrowia³⁰.

Stolica Apostolska jest kompetentna udzielić mniszkom indultu ekskluazyjnego³¹ oraz potwierdzenia indultu odejścia³².

b) Kompetencje biskupa diecezjalnego

Prawo wymienia tylko biskupa diecezjalnego, nie zaś ordynariusza miejsca. Imiennie biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo wejścia do klasztoru mniszek na terenie swojej diecezji oraz zezwolenie, za zgodą przełożonej i w przypadku zaistnienia poważnej przyczyny, na wejście do klauzury innym, jak też wyjście z niej na czas powyżej 1 tygodnia do 3 miesięcy. Przeprowadza także wizytację kanoniczną³³, przewodniczy wyborom przełożonej klasztoru³⁴ oraz sprawuje nadzór nad sytuacją ekonomiczną klasztoru³⁵.

²⁸ Zob. kan. 609 § 2.

²⁹ Zob. kan. 610 § 2.

³⁰ *Verbi Sponsa* 17 § 2.

³¹ Kan. 686 § 2.

³² Zob. kan. 691.

³³ Kan. 628 § 2 n 1.

³⁴ Zob. kan. 625 § 2.

³⁵ Zob. kan. 637.

Do niego należy także potwierdzenie indultu odejścia profeski czasowej³⁶. Ordynariusz miejsca zapewnia opiekę duchową klasztorowi mniszek oraz zatwierdza stałych spowiedników³⁷.

c) Kompetencje przełożonego

W przypadkach, kiedy klasztor jest złączony z instytutem męskim, takie same kompetencje ma wyższy przełożony tegoż instytutu. Nie jest jasno powiedziane, który z nich i w jakich sprawach ma pierwszeństwo. W niektórych sytuacjach mogą się wzajemnie zastępować. Szczegóły regulują konstytucje.

d) Kompetencje przełożonej klasztoru

Trzeba zwrócić uwagę na fakt, iż w niektórych przypadkach przełożona powinna podejmować decyzję w porozumieniu ze swoją radą lub po uzyskaniu jej zgody, ewentualnie, jeśli prawo tego wymaga, także kapituły klasztoru.

Obowiązkiem przełożonej jest czuwanie nad zachowaniem klauzury, realizacją norm zawartych w konstytucjach i innych dokumentach, ocenianie sytuacji mogących być powodem do opuszczenia lub wejścia do klasztoru. Przełożona także wyraża zgodę na wejście do klauzury kapłana, celem udzielenia posługi sakramentalnej chorym mniszkom ewentualnie innych czynności liturgicznych (pogrzeb czy procesja). Przełożona wyraża także zgodę na wejście do klasztoru osobom ratującym zdrowie mniszek oraz tym, którzy mogą pomóc klasztorowi na płaszczyźnie gospodarczej³⁸.

Za zgodą rady lub kapituły klasztoru udziela zgody na wyjście poza klasztor nie dłużej niż na tydzień.

Przełożona jest też odpowiedzialna za formację początkową i stałą kandydatek.

IV. WSPÓŁPRACA POMIĘDZY KLASZTORAMI

W zakresie współpracy przedstawione są w instrukcji możliwości powołania Stowarzyszeń i federacji. Celem ich jest wzajemna koordynacja i pomoc

³⁶ Zob. kan. 688 § 2.

³⁷ Kan. 630.

³⁸ *Verbi Sponsa* 18 §2.

w trosce o charyzmat życia kontemplacyjnego. Erekcja federacji jest zastrzeżona Stolicy Apostolskiej, a przynależność do niej dobrowolna.

W ramach federacji należy respektować autonomię klasztorów. Celem działalności federacji jest zaradzanie wspólnym problemom i potrzebom klasztoru. Szczegóły reguluje statut Kongregacji zatwierdzony przez Stolicę Apostolską, która mianuje asystenta kościelnego. Jego udział jest pomocny, doradczy w sprawach życia kontemplacyjnego, oraz w rozwiązywaniu spraw ekonomicznych i pomocy w dziedzinie formacji³⁹.

ZAKOŃCZENIE

Instrukcja *Verbi Sponsa* ukazuje jasno troskę Kościoła o życie kontemplacyjne – zarówno o jego ochronę, jak i rozwój. Swoją doktrynę czerpie z rozwijającej się po Soborze Watykańskim II teologii życia zakonnego, zwłaszcza podaje pogłębioną teologię życia wspólnotowego. To życie wspólnotowe jest ujęte w wymiarach klasztoru, współpracy pomiędzy klasztorami, jak i Kościoła powszechnego, a także partykularnego. Na podkreślenie zasługuje także fakt łączności mniszek klauzurowych ze wspólnotą Kościoła oraz wspólnotą ludzką. Dlatego uaktualnione regulacje dotyczą korzystania z najbardziej nowoczesnych środków komunikacji międzyludzkiej. Przez wydanie tego dokumentu Kongregacja realizuje postulat Soboru Watykańskiego II o potrzebie stałej kontynuacji procesu przystosowanej odnowy życia zakonnego z zachowaniem zawsze aktualnego charyzmatu rodziny zakonnej. Instrukcja *Verbi Sponsa*, z pewnymi modyfikacjami, jeśli chodzi o relację do świata, podkreśla wartość i aktualność życia konsekrowanego.

LEGAL ASPECTS IN THE INSTRUCTION *VERBI SPONSA*

S u m m a r y

The instruction *Verbi Sponsa* regulates the whole of the nuns' contemplative life. In its text we may encounter several fragments with a normative character. The document of the Apostolic See shows the precious charisma of the contemplative life in the Church. In the instruction

³⁹ *Verbi Sponsa* 29-30.

the significance of the contemplative convents is emphasized for particular Churches in whose region there are already nuns' contemplative orders. Establishing new forms of contemplative life, adjusted to the mentality of people, especially ones living in the area of young particular Churches, will also be useful.

Those fragments of the instruction deserve a special attention that are concerned with the inner discipline in a contemplative convent. In the case of the papal enclosure the regulation concerning entering the enclosure and leaving it by nuns by right of common law is clear. However, the legislator applies the principle that the law is subsidiary and one of the just autonomy of contemplative convents, clearly referring one to the norms defined in constitutions. Also the most modern technical and electronic inventions may be found in the convent, and the way they may be used should be regulated in the convent's own regulations. The Apostolic See has expressed its great care about the contemplative life in the Church. Contemplative convents should also co-operate with one another to develop the charisma of prayer and contemplation. To this end they may establish federations of convents whose aim is mutual help, among others, in the matters of formation.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: życie kontemplacyjne, klauzura papieska

Key words: contemplative life, papal enclosure